

Družina iz Stare Loke ob ogledu postnih prtov na Koroškem, foto Aleksander Igljučar

je prišel kam, kdo je obstal, kdaj, od kod? Kateri le so molili kot je zapisano v Brižinskih spomenikih? Res bridka spoznanja, kako nas je osiromašil komunizem in siromaši naše vnuke. Tega se tudi dandanašnji ne uče v javnih šolah. In notranji glas je spraševal, kdo zna zapeti *Rož, Podjuna, Zila*? Kdo današnjih šolarjev je bral *Miklovo Zalo* za bralno značko? Sama sem jo prebrala v zrelih letih. Niti vedeli nismo za *Index* librórum prohibitórum slovenskih knjig v socialistični Sloveniji; življenjsko nevarnih poezij, povesti, ljudskih pesmi.

A po drugi strani bridko pripovedovanje, kako so nas iz Slovenije koroški Slovenci vsepovprek čutili kot eno – komuniste.

V preteklem letu ni bilo tedna, da se misel ne bi vračala k doživetjem tega marčevskega dne. Pojavila so se nova vprašanja, globlja, trdna spoznanja za vsak dan, za vse življenje in ravnanje poslej.

Pomen širše družine: od starih staršev, starih tet in stricev, tet in stricev, sestričen in bratrancev, da z mamo in očetom v molitvi, delu, igri in praznikih otrok dobi trdno vero in notranje ravnilo, kaj je prav ali narobe.

Domača cerkev mu vsako leto praznično odpre na videz enake resnice delovnika in praznika, svetega pisma in molitve. Kako šele postni prt skozi stoletja, skozi življenje posameznika spreminja srca in duše?

A kot ponižni romarji izletniki mnogokrat šele na tujem ugledamo resničnost domovine, domačega kraja. Tako romarica na pragu starosti s srcem začuti in doume globino in brezčasnost napisa v cerkvi otroštva, pri sv. Cirilu in Metodu za Bežigradom:

»Ljudstvo moje, kaj sem ti storil«.

V Ljubljani, v Trnovem, v adventu 2017

Matija Ogrin

POLJANSKI ROKOPIS, VELIKA PRIČA SLOVENSKEGA PASIJONKEGA IZROČILA

Leta 2009 je bil nekje na območju Poljanske doline odkrit obsežen baročni rokopis na skoraj 700 straneh v velikosti folianta. Besedilo rokopisa je v slovenščini in je bilo dotlej v literarni vedi povsem neznano.¹ Nedvomno gre za epohalno najdbo, saj je s tem rokopisom prišla v evidenco širša besedilna tradicija o Jezusovem življenju in trpljenju, za katero si dotlej nismo niti mislili, da bi v slovenščini obstajala. Prek dr. Franceta Štukla in dr. Borisa Golca je rokopis prišel na ZRC SAZU, nato smo ga odnesli v NUK. Po kraju najdbe in verjetne uporabe smo ga imenovali *Poljanski rokopis*.

Po kodikoloških znamenjih sodeč je nastal glede na svojo zvrst šele precej pozno, okrog leta 1800.² Pripada namreč besedilom *Vita Christi*, srednjeveški zvrsti preiščevalnih besedil o Jezusovem življenju, v katerih so starejši pisci združili razlage cerkvenih očetov o evangelijih s širšim, tudi ljudskim in nekanoničnim izročilom o Jezusovem življenju, delovanju in zlasti trpljenju. To obsežno pozno-antično in srednjeveško izročilo, večidel pisno, deloma tudi ustno, so v novem veku, še zlasti v baročni dobi, zajemali številni pisci in njegovo vsebino oblikovali v skladu s sodobnimi literarnimi zvrstmi.

V dramski obliki so zaživel iz tega ozadja številni pasijoni kot del postne sporne pobožnosti, izmed slovenskih sta se nam ohranila *Škofjeloški* in *Kapelski pasijon*. V pesemski obliki so nastale plejade postnih in pasijonskih pesmi, deloma na ozadju srednjeveških, deloma so nastajale kot nove vse do izteka 18. stoletja. Tretja literarna vrsta, proza, je bila s svojim pripovednim načinom po obsegu in strukturi najbolj primerna za veliko množino medsebojno povezanih pripovedi, kjer je bila velika slika Jezusovega trpljenja in odrešenja sestavljena iz množice prizorov in detajlov, v kateri so se zlivali teologija in spekulacija, Evangeliji in apokrifno izročilo, kanonično z ljudskim, fabulativnim, legendarnim in imaginarnim.

¹ Prim. več o najdbi in osnovne podatke v: M. Ogrin: Neznani rokopisi slovenskega slovstva 17. in 18. stoletja. *Slavistična revija*, 2011, št. 4, str. 394 ss.

² Prim. opis rokopisa in digitalni faksimile v nastajajočem *Registru slovenskih rokopisov 17. in 18. stoletja*, Ms 023 <<http://ezb.ijs.si/nrss/>>.

Prav v to vrsto sodi tudi *Poljanski rokopis* kot najbolj obsežen, edini skoraj v celoti ohranjen predstavnik te zvrsti v slovenščini. Vendar ni edini predstavnik svoje zvrsti: k sreči se je ohranilo vsaj še nekaj fragmentarno ohranjenih rokopisov, ki so bili verjetno po svojem izvoru obsežni, celoviti kakor Poljanski, vendar so se ohranila od njih le posamična poglavja ali deli. Takšen je rokopis v Arhivu Slovenije *Jesusovo življenje v sto postavah*, napisan sredi 18. stoletja ali kmalu zatem, za katerega je bilo moč ugotoviti, da je starejša predloga (protograf), iz katere je bil od besede do besede prepisan prav *Poljanski rokopis*.³ Čeprav je le parcialno ohranjen, je rokopis *Jesusovo življenje v sto postavah* izrecen dokaz, da je *Poljanski rokopis* pravzaprav le zadnja priča neke obsežnejše, starejše besedilne tradicije, ki se je kot po čudežu rešila v tem mlajšem prepisu iz časa okrog 1800 ter preživela v poljanskih hribih vse do danes.

Kako je *Poljanski rokopis* nastal? Vprašanje bi se moralo pravzaprav glasiti, kako je nastal njegov protograf, *Jesusovo življenje v sto postavah* (naš Ms 028). Ta je zelo verjetno nastal nikjer drugje kot v kapucinskem samostanu v Škofji Loki. To domnevo o izvoru podpira dejstvo, da je celotno besedilo obeh rokopisov svojevrstna slovenska predelava ali priredba nemškega besedila *Das Grosse Leben Jesu*, velikega teksta nemške baročne asketike, ki ga je (kajpada po številnih patrišičnih in srednjeveških virih) napisal nemški kapucin Martin Cochemski (Martin von Cochem, 1634–1712). Cochemski je bil verjetno (vsaj v srednji Evropi) najbolj nadarjen, plodovit in priljubljen pisatelj baročne asketike – t.i. literature duhovne izgradnje (*Erbauungsliteratur*), ki ji gre za izgrajevanje kristjanovega notranjega življenja in hkrati vgrajevanje osebe v duhovno občestvo s Kristusom, kot se izraža več apostolskih pisem, npr. pismo apostola Petra: »K njemu, živemu kamnu, ki so ga ljudje zavržli, pri Bogu pa je izbran in dragocen, pridite in se dajte tudi sami vzditi kot živi kamni v duhovno hišo, za sveto duhovništvo, da boste darovali duhovne daritve, Bogu prijetne po Jezusu Kristusu« (1Pt 2, 4–5). Poseben dar kapucina Martina Cochemskega je bil v tem, da je duhovno literaturo o Jezusovem življenju zmožal oblikovati psihološko pristno in doživljajsko, tako da je segala bralcu globoko v dušo in ga vodila k sočustvovanju s trpečim Jezusom v zavesti, da trpi zaradi naše človeške krivde, tako izvirnega kakor osebno storjenega zla. V daljši analizi pripovedne strukture *Poljanskega rokopisa* je Andrejka Žejn analizirala številne njegove literarne kvalitete in zapisala: »Avtor naslovnika nenehno neprisiljeno vodi k razmišljanju, meditaciji ob opisih prizorov Jezusovega življenja in trpljenja, ki naj vodi k odločitvi za kesanje in zaobljubo k asketskemu življenju. Naslovnika k tej odločitvi vodi brez moraliziranja in žuganja, ampak prek sezna-

³ Prim. opis rokopisa in digitalni faksimile v *Registru slovenskih rokopisov 17. in 18. stoletja*, prav tam, Ms 028.

njanja s pripovedovanjem, prek prepričevanja z argumenti, prek nevsiljivega poučevanja in doseganja čustvenega sodoživljanja Jezusovega trpljenja.«⁴

* * *

V središču baročne asketike kapucina Martina Cochemskega in slovenskih rokopisov, prirejenih po njegovih delih, je Kristus. Še zlasti za njegovo osrednje delo, iz katerega po dolgi poti besedilne preoddaje izhaja tudi *Poljanski rokopis*, je resnično, da je v njegovem osredju Kristusovo trpljenje, torej pasijonsko izročilo, ki nam je posredovano v osebno podoživljanje in kontemplacijo. To pasijonsko izročilo je po vsebini mnogo širše, kakor ga prikazujejo evangeliji. Njegov širši, nekanonični del obsega ne le Jezusove padce pod križem in prizor Veronike s potnim prtom, ki so nam znani iz križevega pota, marveč še marsikaj drugega, kar je bilo posredovano v obsežni krščanski ljudski kulturi pozne antike in obogateno z mističnimi razodetji svetnikom, še zlasti z videnji sv. Bernarda, sv. Brigite Švedske, sv. Katarine Sienske in drugih, ter povezano s čisto človeškimi ljudskimi predstavami in čustvovanji. V to bogato in slikovito legendarno izročilo je sodila pripoved o Jezusu v Pilatovi ječi, o stebru in verigi, s katero je bil priklenjen; podrobnosti o sanjah Pilatove žene Prokule; o bičanju štirih vojakov, ki hočejo Jezusa prebičati do smrti in jih nato ustavi plemeniti vojak (v poznejšem izročilu imenovan Porfirij), ki jim zapreti, da si bodo nakopali krivdo umora človeka, ki še ni bil obsojen na smrt, in številni drugi elementi, npr. o levem in desnem razbojniku, o žalovanju narave in elementov ob Jezusovi smrti idr. Vse te prvine pasijonskega izročila so po smislu sicer skladne z evangeljskimi poročili, vendar vnašajo vanj številne konkretne, slikovite pripovedne prvine, ki Jezusovo trpljenje bralcu približajo, ga čutno nazorno ponazorijo ter ga vanj vtisnejo imaginarno doživljajsko, zato pa osebno in presunljivo.

Ena od teh nekanoničnih, toda zelo lepih in človeško pristnih prvin pasijonskega izročila je tudi Jezusovo slovo od Marije. Po tem izročilu je Marija, Mati božja vedela, da mora Jezus za odrešenje človeštva umreti, in ga je prosila, da bi ji razodel, preden se bo to zgodilo. To željo ji je Jezus izpolnil; po eni od vej izročila se je to zgodilo po zadnji večerji in preden so prečkali potok Cedron na poti na Oljsko goro; tako je slovo Jezusa od Marije umeščeno v *Kapelski pasijon*, čeprav je tam besedilo na tem mestu žal zelo okrajšano, od njega ostanejo le tri Jezusove in dve kratki Marijini repliki.⁵ Podobno je prikazano Jezusovo slovo v pridigi patra Ferdinanda Ljubljanskega na veliki petek, ki jo je imel v Škofji Loki v župnijski, tedaj vikariatski cerkvi leta 1722 prav kot uvod v škofjeloško spokorno procesijo

⁴ Andrejka Žejn: Medbesedilnost in retoričnost baročne asketično-meditativne proze na primeru Poljanskega rokopisa. *Primerjalna književnost*, 40, št. 1, 2017, str. 191-192.

⁵ Prim. replike 43-48 v: *V: Kapelski pasijon. Editio princeps*. Ur. E. Prunč in M. Ogrin. ZRC SAZU, Celjska Mohorjeva, 2016.

patra Romualda.⁶ Ta odlomek o Jezusovem in Marijinem slovesu pri patru Ferdinandu je nedvomno eden od najbolj človeško dramatičnih, duhovno presunljivih in literarno najlepših besedil slovenske baročne književnosti. Samo dejstvo, da je bil ta prizor v pridigi v Škofji Loki leta 1722 tik pred začetkom pasijona vernikom predstavljen in razložen, pa skoraj zagotovo pomeni, da je tudi tedanja verzija Romualdovega pasijona⁷ vključevala ta za ljudsko pobožnost nedvomno zelo presrešljiv prizor.

Poljanski rokopis želimo v tem prispevku predstaviti s krajšim odlomkom prepisa in bralec je verjetno že uganil, da bo predstavljen prav z odlomkom o slovesu Marije in Jezusa. Pravzaprav v poljanskem besedilu ne obstaja en sam odlomek s tem prizorom, marveč je snov po obširnejšem izročilu predstavljena celo v treh poglavjih. Ta veja pasijonskega izročila temelji na tradiciji, pripisani sv. Bonaventuri,⁸ po kateri je sporočeno, da je Jezus razodel svoji Materi svoje bližnje trpljenje v sredo pred velikim četrtkom, ko je bil z učenci, Marijo in drugimi ženami v Betaniji pri Marti in Mariji Magdaleni, nato pa se je od nje poslovil na veliki četrtek zjutraj, ko je z učenci odšel v mesto.

Tako *Poljanski rokopis* v 45. postavi ali poglavju z naslovom *Kader je Gospud Jezus soj lubi mater soje terplejne rezodev* predstavi njun prvi pogovor o bližnjem trpljenju in smrti. Ta tematika se delno še nadaljuje v 46. postavi; nato je do vrha razvita v 47. postavi, ki ima naslov *Koku je Mati Božja tri prošne strila na sojga sina Jezusa* in je predstavljena v drugem delu tega prispevka. Sklepno dejanje slovesa prikazuje 48. postava: *Koku je Gospud Jezus od soje lube matere slavo vzev, kader je on k smerti šov*.

Slovo Marije in Jezusa pred njegovo smrtjo na križu je veliki topos baročnega slovstva in umetnosti; najdemo ga v molitvah in na freskah svetih stopnic pri romarskih cerkvah, najdemo ga v nekaterih starejših pasijonskih igrach, najdemo ga verjetno tudi v pasijonskih pesmih. Je resda nekanoničen element pasijonskega izročila, vendar je v njem globoko človeško upravičen: slovo matere in sina je skorajda nepogrešljivo za doživeto preišljevanje stiske obeh svetih oseb pred bližajočo se agonijo velikega petka. Kot bomo videli v objavljenem odlomku, je kapucin Martin Cochemski tudi takšnim nekanoničnim prizorom vdihnil globok, smislu evangelijev kongenialen teološki pomen. *Poljanski rokopis* predstavi ta ve-

⁶ Prim. M. Ogrin: Pridiga p. Ferdinanda Ljubljanskega Na veliki petek 1722 v Škofji Loki. *Pasijonski doneski*, 2014, št. 9, str. 94–108.

⁷ Kot izpričujejo sporočeni sezname vsebine kapucinskih pasijonskih procesij, so bili starejši pasijoni po vsebini obsežnejši kakor ohranjena Romualdova redakcija, zapisana v letih 1725–1727.

⁸ Točneje, gre za spis *Meditationes vitae Christi* iz srede 14. stoletja, pripisan sv. Bonaventuri. Neznane srednjeveškega avtorja danes imenujejo Psevdo-Bonaventura. Prim. I. Avsenik Naberger: Izvori in tradicija literarne zvrsti vita Christi in Poljanski rokopis. *Bogoslovni vestnik*, 76, 2016, št. 3/4, str. 588 ss.

liki topos z vso širino in barvitostjo; pri patru Ferdinandu in v *Kapelskem pasijonu* je seveda predstavljen neprimerno bolj na kratko.

* * *

Že prvi pogovor Marije in Jezusa o bližajoči se smrti in zemeljskem slovesu uvajajo misli, ki bralca doživljajsko povedejo v Marijino bolečino in udeležbo v Jezusovem pasijonu ter utemeljujejo njeno posebno mesto pod križem.

»S. Bonaventura piše [...], de Kristus ta sredo pred velikim četertkom soj nar-svetejši mater je soje grenku terplejne rezodev v Betanija po vičiri.

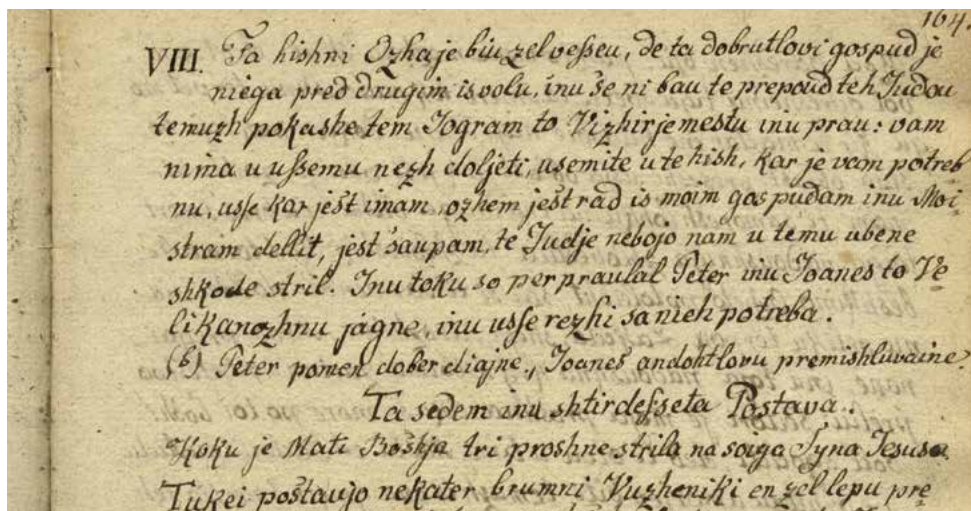
Tukej imaš ti zamirkat en gmejn vuk na vse erči, katire bojo tukej od matere Jezusa rečene, kar se v celmo pasjono teh evangelisto na bere od te vredne matere tega Gospuda, koker samu le-tu, de je ona stala per križu Gospuda Jezusa. Iz tega se vzame vse preišlujavne od nje, dokler aku je ona per križu stala, tok je ona mogla v mestu biti inu za ujetje njenga lubga sina vedti. Inu aku ona je bla per negovih narvečih martrah, tok je ona brez cvibla, kulker je blu nje mogoče, per teh majnših tudi bla. Zatori pravjo te vučenik, de ta vredna mati Jezusa to narveči inu narvikši usmilene iz sojim sinam inu našim Izveličarjam je imela. Tok tudi prav s. Hironimus, de je ona več terpela koker vse marternike, kir nje terplejne je duhovnu blu, v nje narsvetejši duš. Koker tudi s. Bernardinus piše, tok je ona sama Jezusa bel za lub imela koker vsi ljudje skupi, toku de vsih ljudi lubezen pruti Jezuso ni tok velika bla koker nje lubezen sama. Dokler pak ta lubezen je en uržah tiga vesela inu te žalost, tok je očitnu, de ta mati tega Gospuda ta narveči žalost je imela v tem terplejnu sojga sina, katirga živlejne inu vsa dobruta je ona čez vse želela.«⁹

V pogovoru nato najdemo presunljive odlomke z besedilnimi interferencami tako s pridigo p. Ferdinanda kakor tudi s *Škofjeloškim pasijonom*, denimo s figuro »ura inu čas«: *Jezus pak je djav k nje: Ta ura inu čas mojga terplejna je tukej, zatori morem jest med mojim sovražniki to velikanočnu jagne jesti* (str. 162).¹⁰ Čeprav je *Poljanski rokopis* kot materialni izdelek več kot 70 let mlajši od *Škofjeloškega pasijona*, pa so njegovi besedilni izvori starejši, ker segajo v 17. stoletje h Cochemskemu. Zato je treba takšne interference razumeti kot besedilni vpliv, ki sega iz tega ozadja v *Škofjeloški pasijon*, in ne obratno.

Zelo dragoceno je, da se je v *Poljanskem rokopisu* ohranilo mesto, kjer se 46. postava končuje z Jezusovo tolažbo svoji materi Mariji, da bo po hudem trpljenju vstal in se ji tudi ponovno prikazal v poveličanem telesu. Ta Jezusova napoved je, kolikor je doslej znano, scela ohranjena le v tem besedilu; *Kapelski pasijon* se nanjo sklicuje v velikonočnem delu in jo izrecno omenja za nazaj, toda v njegovem pasijonskem

⁹ *Poljanski rokopis*, str. 157.

¹⁰ Prim. *Škofjeloški pasijon*, verza 272–273: Ah, pāršla je moja ura inu čas, / de se jest bodem mogvu ločit od vas.

delu je kot napoved žal okrajšana in izgubljena.¹¹ Jezusova tolažba Marije z motivom ponovnega snidenja je v poljanskem baročnem velikem tekstu še ena od dragocenosti, ohranjenih v sicer zelo poškodovani preoddaji slovenskih baročnih besedil.

»Ta Gospud pak je tudi otu soj lubi mater en trošt dati inu prav: Moja narlubeznivši mati, nikar se na žal tok močnu, zakaj ti bodeš zupet potroštana, dokler po moj grenki marter bodem jest na treki dan veselu zupet gor vstov inu k tebi peršu v enimo naumerjočimo žvotu inu za naprej na bom več umerov. Taistikrat [bo] toja velika žalost spreubernena v en naizrečenu vesele, zdej pak na more dergač biti, zakaj ta čas je to, de mi skupi terpeti moremo.« (str. 160–161)

Vendar je baročna duhovnost, vsaj kapucinska, bila v polni meri človeško občutljiva in dojemljiva in je zato tudi po tej božanski obljubi prikazala Marijo kot resnično človeško mater, ki bo čudovito Jezusovo obljubo vstajenja šele postopoma osvojila in ponotranjila, v polni meri morda šele pod križem; zdaj, sredi slovesa, pa jo naslednja, 47. postava predstavi v največji bolečini. Sredi Marijinega trpljenja razvije Jezus v 47. postavi *Poljanskega rokopisa* globoko odrešenjsko teologijo.

Ta sedeminuštirideseta postava. Koku je Mati Božja tri prošne strila na sojga sina Jezusa¹²

Tukey postavjo nekater brumni vučenički en cel lepu premišluvajne, koku je ta narsvetejši mati Gospuda Jezusa tri prošne sturila na sojga narlubšiga sinu. Per temo zamirki.

¹¹ Prim. Marijino repliko 434, opombe in verza 2310–2311: Oblubu si v treh dneh od smrti gar vstati, / k meni priti inu meni se skazati. V: *Kapelski pasijon. Editio princeps*. Ur. E. Prunč in M. Ogrin. ZRC SAZU, Celjska Mohorjeva, 2016, str. 175.

¹² *Poljanski rokopis*, str. 164–170. Objavljeno 47. poglavje je odlomek iz nastajajoče znanstveno-

I. Kader je žie ta žalostna mati inu žlahtna Divica Marija vidla, de Gospud Jezus je skuz soje jogre to velikanočnu jagne v Jeruzalem pustu perpravt, je djala k njem iz prelivajnam teh sovz: O moj narlubeznivši sin! Jest očem govort iz tojim človestvam, katiru ti od mene navredna si prejev. Zakaj po tojmu bogstvu veš ti vse moje žele, de jest mene namerč iz duša inu telesam se tebi cela podvergla. Kir tedej jest videm, de toja zadna vola je, dons v Jeruzalem to velikanočnu jagne jesti, tok jest tebe nočem več prositi, deb ti tukej v Betanij to velika noč iz nam deržu. Pak scer za nekej družga očem jest tebe prost. Tiga me ti ušliši inu uživat pusti, zavol vse materne zvestobe, katira si ti že noter v to štirinutridesetu lietu od mene prejev. Gospud Jezus pak prav: Moja preluba mati! Le povej toje žele inu prošna, ti imaš per meni vsa otročja zvestoba inu odgovar imeti.

II. Ta žlahtna Divica začne soje prošne naprej nest inu prav: *Moj narpreserčniši sin! Ti dober veš, de tok dober jest koker ti iz celga serca pogirjemo, deb ta človeški rod odrešen biv. Pak to mene močnu žal, deb ti zavol odrešejna tiga sveta ta smert tok nadovžnu terpet mogu, kir ti nigdar ene hudobije nisi sturu. Dokler pak toja Božja oblast preseže vsa oblast, tok jest obenga cvibla nimam, ti zamoreš lohku na ena druga viža inu brez smert tojga nadovžniga človestva ta človeški rod tojmo nebeškimo očeto potolažt, saj si ti vender do zdej sivnu veliku terpov lakata, žeja, vročina, mraz, pregajname inu toja nadovžna kri v tojmo cartanmo detestvo preliv. Zatori je moja prošna, aku se more po toj Boži vol zgoditi, deb ti otov v timo mestu od Judov inu ajdu ne očitnu umorjen biti, temuč iz ena gmejn smertja teh ludi umreti.*

III. Na ta prva prošna te vredne matere odgovari Jezus inu prav: *Posluš, o moja preserčna mati! Akulih bi mogoče blu brez smert mojga človestva ta svejt odrešt, kob moj nebeški oča tok otov, pak moj nebeški oča oče, de jest ta svet ne dergač koker iz smertjo odrešt imam, dokler to oče imeti ta pravica, de jest nedovžen za te krive imam zadost striti. Dokler Adam je pregrešu skuz napokoršna, kir on je od tiga prepovedanga lesa jedu, tok morem jest mene noter do smert ponižat, de jest mojmo nebeškimo očeto po pot te pravice zadost sturim zavol te načast, katira je njemo Adam skuz soja napokoršna skazu. Zatori tok jest na umerjem zame, temuč za druge ludi, kir scer nobeden to smert po nadovžnim na terpi, temuč en sleden je dovžan ta smert terpeti. Jest pak, kir jest te smert nisem*

kritične izdaje, načrtovane za leto 2018. Diplomatični prepis celotnega rokopisa je pripravila Andreja Šuštar, na tej osnovi sta tu objavljeni kritični prepis pripravili Irena Avsenik Nabergoj in Andrejka Žejn. Kritični prepis kot bralni pripomoček prinaša izvirno besedilo, kakor ga najdemo v rokopisu, z omejenimi pisnimi posodobitvami: namesto bohoričice je uvedena gajica, vendar tako, da izraža slušno podobo prvotnega narečnega besedila; uvedena so tudi ločila in velika začetnica po sodobni normi.

zadovžu, zamorem iz mojo smertjo njih odrešt od te večne smert. Zatori oče tedej moj nebeški oča ne dergač imeti, koker de jest morem umreti.

IV. Kader je še to maternu serce te besede iz velika britkustjo inu usmiley-nam zvedla, prav ona: *O moj perserčni lubeznivi sin! Ti veš, de jest vselej ena perpravljena služabnica toje Božje vole sem bla, zatori kir si ti mene podvuču, de se more tok zgoditi, tok jest tudi moja vola popolnoma v to dam, de ti umerješ za ta človeški rod. Pak scer prosem jest tebe še enu, o moj lubi sin Jezu, do dno mojga serca, kir ti zdey umreti očeš, tok si zvol ne ena tok grozovitna smert, koker je to križajne, dokler ti dobru veš, de bojo te narhudobniš hudadelnik iz martra tega križa umorjen. O moj sin Jezu! Kaj bo to za en špot pred vsem folkam, katir je zdey ob velikanočnimu času v Jeruzalem, kob ti imov na križ perbit biti inu toja nadovžna kri preliti, katira si ti od mene vzev! Zatori prosem jest tebe, zvol si ena častitlovš inu loži smert, sej vender je ena sama kapla kervi, katira bo od tojga narsvetejšiga telesa prelita, bolši koker cev svet. O moj sin Jezu, kob ti ena taka špotliva smert terpu, tok bla jest inu ti od vsiga folka za te narhudobniš ljudi deržana, katir se na sviet zamorejo znajdti! Skuz le-tu pak Bogu, tojmo nebeškimo očeto, bi se ena velika načast zgodila, zatori jest pervolim v to, de ti terpiš, pak ena lohna, spoštena smert.*

V. Kader je Gospud Jezu ta druga prošna soje žalostne matere šlišov, da on nje odgovor iz krotkim inu sladkim besedam inu prav: *Moja narlubeznivši mati, de ti pogirješ, jest imam meni ena lohka inu spoštena smert izvolt, tok imaš vedti, de to ne more biti, dokler moj nebeški oča oče ne samu, de jest morem umreti, temuč oče, de jest ta naršpotlivši smert imam terpeti, katira si more ta sviet damiselt. Inu le-tu znaš ti iz tega dol vzeti, de te s. preroki iz noterdajejna S. Duha niso le samo prerokval, de jest imam umreti, temuč so tudi ta viža inu lestnust moje smert na tanku popisu, zakaj Isaias je djav na 50.–52. postav, jest bodem zapluvan, rezcukan, rezbit inu med te hudadelnike štet inu bom enimo gobovmo glih deržan, dol pobit inu ponižan zavol greha mojga folka. Inu David prav v 12. psalmo, moje roke inu noge bojo prevertane, vse moje kosti inu žile preštete inu za moje oblačila bode jegranu. Take inu dost drugih erči, katire si ti sama dostkrat brala, morejo nad mano dapovnene bit. Zatori tudi jest sem volan vse to terpeti, kar moj nebeški oča je meni za terpeti odloču za ta revni človeški rod. Dokler aku jest za vse ljudi Bogu, mojmo očeto, imam zadost striti, tok jest morem na vseh mojih vudah terpeti, de ubeden brez terplejna na bode. De pak ti menš, o moja zvesta mati, deb to blu en špot, tok imaš vedt, de jest inu ti moremo zašpotvan biti, pak ta špot bo meni služu k veliki čast, dokler moj nebeški oča mene v mojmo terplenjo na bo cel popolnoma zapustu, temuč skuz očitne znamina spoznati dav,*

kdu sem jest. Inu toku bode skuz ta velika množca teh ljudi inu tega folka, katir je k velika noč peršu, moja čast inu terplejne v dalne dužele rezglašenu, zatori se more tok zgoditi po vol Božji.

VI. Kader je še ta žalostna mati šlišala ta odgovar sojga lubga sinu, ona ni vedla, kam al h komu bi ona še enu perbižalše imeti mogla. Ona je prelivala brez prenehajna te sovze, de se je timo milostvimo Jezuso usmilla.

Vender je otela ta revna mati še ena prošna striti inu prav iz cel milim zaderžajnam: *Moj preserčni sin, potem kti mene tudi te prošne na moreš ušlišat inu meni ta Božja vola naprej deržiš, katir jest tudi odreči nočem, pak vender še ena prošna želim striti. O moj dobrotlovi sin, saj le-te me boš ušlišu, to jest prosem tebe, dokler ti bel veš, koker jest tebi povedat morem, koku močnu je moja duša obdana iz britkustjo. Zakaj kir jest šlišem, de ti očeš terpeti ena tok jamerna smert, tok ti vidiš moje sovze, katire jest prelivam zavol tebe, mojga nadovžniga sinu. To ti tudi veš, de jest družga na pogirjem koker tebe, mojga nadovžniga Sinu Božiga po tojmo bogstvu inu mojga sinu po tojim človestvu. Zatori, o moj lubi otrok Jezu, pust me uživat mojih zvestih inu maternih služba, katire sem jest tebi v toj otroči starost skazala, inu daj meni ta trošt, de ti moja prošna, katira jest zdey striti očem, ušlišiš, zakaj jest obenga družga trošta na vem, katirga bi ti meni mogu dati, koker de ti mene v le-ti prošni ušlišiš.*

VII. Kader je ta dobrotlovi Gospud vidu veliku milu klagvajne soje matere, prav on k nje: *Moja narlubeznivši mati, iz tojim jokajnam inu klagvajnam žalš ti tebe inu mene inu toje klaglive inu mile besede presunejo meni moje serca! Ti veš, de jest tebe za lub imam inu tebi ne morem neč dol udarti, kar ti pogirješ to, kar je po voli mojga nebeškiga očeta. Zatori le povej, kaj je toje pogirvajne! Gospud Jezu je poprej dober vedov, zakaj on ve brez tega vse erči. Pak on je v takih erčeh špogu šega inu navada teh ljudi, katir neč na vedo, koker kar se njem pove, inu to je on sturu zavol tega, deb ta odgovar na prašajne tulkaj perpravns bse dati zamogu.*

VIII. Ta zvesta inu žalostna mati je te besede od zdihvajna komej mogla vun zreči ter začne inu prav: *O moj perserčen lubezniv sin Jezu! Jest želim povsod per tebi biti v tojih težavah inu veselu, zatori tok prosem jest tebe skuz toja otročja zvestoba, aku tebi dapade, tok pusti mene s taboj umreti inu terpeti, kar ti terpiš, to jest iz grunta mojga serca sem perpravljena tudi terpeti. Pusti nas tudi ena smert skupi vzeti, koker mi tukej enu živlejne smo skupi imeli. Aku pak ti menš, de se to na zrajma, tok saj dej meni ta gnada, de jest pred tojim terplejnam umerjem inu na bom permorana gledat ta jamerna, grozovitna inu špotliva martra, katira*

ti očeš terpeti. Dokler jest očem rajši mertva biti, koker tebe v takimo revnimo inu jamernimo stanu vidti.

O keršanski človk, premisli, kaj za ene vroče sovze je takrat ta žalostna Divica prelila, de tudi ta dobrutlovi Jezus se pred jokam ni mogu obderžat!

IX. K'je še Gospud Jezus to klagvajne soje lube matere šlišu, odgovari on nje iz lubeznijo inu otročim besedam inu prav: *Pošlušej, moja narlubeznivši mati! Deb ti z mano vred umerla, le-tu se na zrajma iz dosti uržahu, katire jest tebi vse nočem povedat, zakaj ta čas je blizu, de jest morem v mestu jeti. Pošlušej pak en uržah. Moj nebeški oča na vzame obene druge smert gor za ta človeški rod odrešti koker samu ta moja, ktir sim pravi živi Bug inu človk. Zakaj bi otela ti tedej taka martra inu smert terpeti, kir bi ti vender skuz le-tu to nebešku kraljestvu na zaslužila? Skuz moja smert bojo vrata teh nebes prvič odperte. H timo, kob ti tudi zdajc imela umreti, tok bi moja viera skori v nobenga človeka sercu na bla na svetu, kir moj jogri bojo od mene bejžali, ti pak boš v vieri stanovitna ustala. Zravn tega, keb ti pred mano imela umreti, tok bi mogla toja sveta duša, katira je povna gnade, k tem starim očakam v predpekov jeti, noter da mojga gorvstajenja. Inu tiga se ti nis zadovžila, zakaj toja sveta duša je zelu čista inu lepa, brez vsiga madeža teh grehu, zatori tudi ona se ni nigdar ene martre zadovžila. Tudi ti imaš vedti, moja prelubezniva mati, de toja pričnost meni v mojmu terplejnu ena loh-kota dala bode, zato kir jest vem, de oben človk na sviato, koker sama ti, iz prava viera en perserčnu usmilejne iz mano imov bode. Dokler akulih moja revšna inu terplejne dost ludem se bo smillilu, pak vender na bo od serca inu iz prave viere šlu, koker iz tojga serca, zakaj ti veš, od kod sem jest peršu inu kam jest gredem. Zakaj bi ti tedej otela mene brez vsiga trošta zapustiti? O moja zvesta mati, pusti nas ta čas en malu terpeti, dokler iz tega bo zraslu to večnu vesele!*

X. Kader je ta žalostna mati šlišala, de njene prošne nobena ni bla ušlišana, zatori ona zavol jokajna ni mogla dalej več iz Gospud sinam govort. Potem pak kader je zupet k moči peršla inu zamogla en kolku govort, pade ona pred sojim lubim sinam dol na kolena inu prav: *Moj sin Jezu, jest vem inu nimam nobeniga večiga inu lubšga šaca na zemli koker tebe! Vse moje zaupajne postavim jest nate. K'je tedej toja Božja vola, de jest per toj marter biti inu iz mojim očmi gledat imam, tok nej se zgodi toja vola, zakaj jest se podam tebi cela inu popolnoma. Pomagej, o moj sin, inu poterdi me, dokler brez toje pomuč na bom prestat zamogla. Pusti si ta revni človeški rod perporočen biti, za katirga ti velika martra terpeti očeš.*

Monika Deželak Trojar

J. L. SCHÖNLEBEN: 400-LETNICA NJEGOVEGA ROJSTVA IN 350-LETNICA PRVE IZDAJE NJEGOVIH POSTNIH PRIDIG

UVOD

V letu 2018, ko mineva 400 let od rojstva Janeza Ludvika Schönlebna (1618-1681), velikega in ustvarjalnega uma kranjske dežele – zgodovinarja, govornika, pridigarja, teologa in polihistorja –, mineva tudi 350 let od izdaje njegove prve zbirke pridig. Zanimivo je, da je v tisku najprej izdal prav postne pridige (*Fasten-Freytag- und Sontag-Predigen*). Izšle so leta 1668 v Salzburgu. Postne pridige so edine, pri katerih mu je uspelo pripraviti tako nemško kot tudi razširjeno latinsko različico (*Tractatus geminus de mysteriis Dominicae passionis*, 1673). Podobne načrte je imel tudi za praznične in nedeljske pridige, a mu je prve uspelo izdati le v nemščini (*Feyertäglicher Erquick-Stunden*, 1669-1670), druge pa samo v latinščini (*Horae subsecivae dominicales*, 1676). Kot je mogoče razbrati iz predgovorov njegovih spisov ter ohranjenih seznamov njegovih za tisk pripravljenih del, je načrtoval še dve zbirki postnih pridig, ki pa sta verjetno ostali v rokopisu in se izgubili (*Die schmerzhaftte Muetter Gottes unter dem Creutz oder geistliche Erinnerungen für die Fasten-Sambstäg; Der gekreutzigte Wolredner oder geistliche Erinnerungen von den 7. Worten Christi am Creutz*).

ŽIVLJENJSKA IN USTVARJALNA POT JANEZA LUDVIKA SCHÖNLEBNA (1618–1681)¹

Janez Ludvik Schönleben se je rodil 16. novembra 1618 v Ljubljani, domačinki Suzani Kušlan in nemškemu priseljencu, mizarju Ludviku Schönlebnu, ki se je pozneje dejavno udejstvoval v službah ljubljanske mestne uprave in bil nekaj let tudi župan. Janez Ludvik se je šolal v ljubljanskem jezuitskem kolegiju in po končanem zadnjem letniku gimnazije leta 1635 vstopil v jezuitski red. Noviciat je opravil v kolegiju sv.

¹ Prim. Deželak Trojar, *Janez Ludvik Schönleben*.